

## Meslek Etiği ve Gıda Güvenliği: Bir Gıda Mühendisinin Etik İkilemi Üzerine Vaka İncelemesi

### Professional Ethics and Food Safety: A Case Study on the Ethical Dilemma of a Food Engineer

#### Muhammed Fidan

Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Süt Teknolojisi Yüksek Lisans Programı  
ORCID: 0009-0003-2484-2616 E-posta: mhmmdfidan@ankara.edu.tr

#### Sıla Zerdali

Lisans Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Gıda Mühendisliği Bölümü  
ORCID: 0009-0009-9725-4552 E-posta: silazerdali@hacettepe.edu.tr

Geliş Tarihi: 8 Aralık 2025, Kabul Tarihi: 6 Şubat 2026

#### ÖZET

**Amaç:** Bu kurgusal vaka çalışmasının amacı, akredite bir gıda analiz laboratuvarında görev yapan bir gıda mühendisinin, laboratuvar yöneticisi tarafından bilimsel bir bulgunun gizlenmesi yönünde baskı görmesi sonucu ortaya çıkan etik ikilemi değerlendirmektir. Devlet yurdunda meydana gelen toplu gıda zehirlenmesi olayı kapsamında yapılan laboratuvar analizlerinde, incelenen ürünün zehirlenmeye neden olmadığı, ancak yasal sınırların çok üzerinde riskli bir katkı maddesi içerdiğinin tespit edilmesi, kamu sağlığı, meslek etiği ve kurumsal sorumluluk açısından önemli bir tartışma alanı doğurmuştur. Bu çalışma, söz konusu ikilemi meslek etiği ilkeleri, ulusal mevzuat ve uluslararası etik standartlar çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır.

**Metodoloji:** Bu çalışma, TMMOB Gıda Mühendisleri Odası Etik Kurulu'na iletilmiş bir olaymış gibi sunulan, ancak gerçekte yaşanmamış ve tamamen kurgusal olan bir vaka üzerinden yürütülmüştür. Çalışma, gerçek kişi, kurum veya olaylara dayanmamakta olup herhangi bir birey ya da kuruluşu temsil etmemektedir. Ulusal gıda mevzuatı, meslek etiği ilkeleri ve ilgili uluslararası etik rehberler sistematik olarak değerlendirilmiştir; vaka, ilkesel biyoetik yaklaşım, deontolojik etik ve faydacı etik çerçeveleri temelinde analiz edilmiştir.

**Bulgular:** Vaka analizinde, laboratuvar yöneticisinin riskli katkı maddesinin tespitine ilişkin bulguların raporlanmaması yönündeki talebinin, kamu sağlığı sorumluluğu, dürüstlük, şeffaflık ve mesleki bağımsızlık ilkeleriyle çeliştiği belirlenmiştir. Ayrıca çalışmada; meslek mensubunun bulguları gizlemesinin hukuki sorumluluk doğurabileceği, kamu sağlığını tehlikeye atabileceği ve mesleki itibar kaybı yaratabileceği saptanmıştır. Etik açıdan, ilgili mühendisin doğruyu raporlama yükümlülüğünün, kamu yararı ve mesleki özerklik ilkeleri gereği öncelikli olduğu değerlendirilmiştir.

**Sonuç:** Bu kurgusal vaka, gıda güvenliği alanında çalışan meslek mensuplarının kurumsal baskılar karşısında kamu sağlığını önceleyen bir etik duruş sergilemesi gerektiğini göstermektedir. Gıda mühendisinin bilimsel bulguları eksiksiz biçimde raporlaması, kamu yararının korunması ve meslek etiği ilkelerinin sürdürülebilirliği açısından zorunludur. Etik kurulun danışmanlık ve koruyucu rolü, meslek mensuplarının mesleki özerkliğini güçlendirmekte ve kurumsal baskularla karşılaşıldığında yol gösterici olmaktadır. Vaka, etik ilkelerin yalnızca kuramsal değil, uygulamada da rehberlik etmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Etik ikilem, gıda güvenliği, gıda zehirlenmesi, meslek etiği, TMMOB Gıda Mühendisleri Odası

## ABSTRACT

**Objective:** The objective of this fictional case study is to evaluate the ethical dilemma arising from a food engineer working in an accredited food analysis laboratory being pressured by the laboratory supervisor to conceal a scientific finding. Within the context of a mass food poisoning incident that occurred at a state-operated student dormitory, laboratory analyses revealed that the investigated product was not the cause of the poisoning; however, it was found to contain a risky food additive at levels far exceeding the legal limits. This situation has generated a significant area of discussion in terms of public health, professional ethics, and institutional responsibility. This study aims to examine this dilemma within the framework of professional ethical principles, national legislation, and international ethical standards.

**Methodology:** This study is based on a completely fictional case presented as if it had been submitted to the Ethics Committee of the Chamber of Food Engineers (TMMOB), although no such real event has occurred. The case does not refer to or represent any real person, institution, or event. National food legislation, professional ethical principles, and relevant international ethical guidelines were systematically reviewed, and the case was analyzed using a principlist bioethical approach, deontological ethics, and utilitarian ethical frameworks.

**Findings:** The analysis revealed that the supervisor's instruction to withhold laboratory results contradicts key ethical principles, including public health protection, honesty, transparency, and professional independence. Concealing such information may also result in legal liability, jeopardize public safety, and damage professional integrity. From an ethical standpoint, the engineer's obligation to report accurate and complete findings is paramount and aligned with the principles of public health and professional accountability.

**Conclusion:** This fictional case demonstrates that professionals working in food safety must prioritize public health when confronted with institutional pressure. Accurately reporting scientific findings is essential for safeguarding the public interest and upholding professional ethical standards. The advisory and protective role of the Ethics Committee supports the professional autonomy of practitioners and provides guidance when they face ethical conflicts. The case underscores the necessity of applying ethical principles not only conceptually but also in practical decision making.

**Keywords:** Ethical dilemma, food safety, foodborne illness, professional ethics, TMMOB Chamber of Food Engineers

## GİRİŞ

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) Gıda Mühendisleri Odası, 6235 sayılı yasa ile kurulan TMMOB'a bağlı, Anayasa'nın 135. maddesi uyarınca kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur. Oda'nın faaliyetleri, 24 Eylül 2006 tarih ve 26299 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan TMMOB Gıda Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliği çerçevesinde yürütülmekte olup; meslek mensuplarının haklarının korunması, gıda mühendisliği mesleğinin geliştirilmesi, meslek alanına ilişkin konularda kamuoyunun bilgilendirilmesi ve gıda politikalarının oluşturulmasına katkı sağlanması temel görevleri arasında yer almaktadır (1).

Gıda mühendisleri, besin öğelerinin nitelik ve nicelik yönünden korunması, besleyici, güvenli ve ekonomik olarak erişilebilir gıdaların üretilmesi, yeni işleme ve muhafaza yöntemlerinin geliştirilmesi, kaynakların sürdürülebilir kullanımının sağlanması, resmi denetim ve kalite kontrol çalışmalarının yürütülmesi gibi çok yönlü sorumluluklara sahiptir (2). Bu nedenle gıda mühendisliği, insan sağlığını doğrudan etkileyen kritik bir meslek olup yüksek etik sorumluluk gerektirir. Bu doğrultuda Oda tarafından hazırlanan Gıda Mühendisinin Mesleki Etik Davranış İlkelerine İlişkin Kılavuz, meslek mensuplarının karşılaştığı etik ikilemlerde yol gösterici bir belge niteliindedir (3).

TMMOB'ye bağlı tüm odalarda olduğu gibi, Gıda Mühendisleri Odası bünyesinde de disiplin hükümlerini uygulamakla görevli Onur Kurulları bulunmaktadır (4). Bu kurullar, meslek mensuplarının 6235 sayılı Kanun'a, TMMOB Ana Yönetmeliğine, Oda yönetmeliklerine ve Genel Kurul kararlarına aykırı davranışlarını inceleyerek disiplin süreçlerini yürütür. Oda'nın meslek onurunu zedeleyici davranışlar, kamu sağlığını tehlikeye düşüren

uygulamalar veya mesleki ihmaller gibi durumlarda yaptırım yetkisi bulunmaktadır. Etik kurulun vaka değerlendirme ve yönlendirme rolü, bu kurumsal yapının tamamlayıcı bir bileşeni olarak önem taşır. Etik, bireylerin ve toplumun değerlerinin incelenmesini işaret eden temel bir kavram olup, mühendislik mesleği bu değerlerden bağımsız düşünülemez. Mühendisler hizmetlerini; doğruluk, dürüstlük, tarafsızlık ve eşitlik ilkeleri doğrultusunda, halkın sağlığı ve güvenliğini gözeterek sürdürmekle yükümlüdür (5,6,7). Bu nedenle mesleki bilgi ve yetkinlik özel çıkarların değil, toplum yararının hizmetinde kullanılmalıdır.

Bu bağlamda TMMOB Gıda Mühendisleri Odası Etik Kurulu, meslektaşların etik davranış standartlarını belirlemek, ortaya çıkan etik ikilemleri değerlendirmek, ihlalleri incelemek ve gerekli durumlarda rehberlik sağlamakla sorumludur (2). Kurul, vaka temelli değerlendirmeler yaparak meslek mensuplarına yol gösterir; kamu yararının gerektiği durumlarda tavsiye kararları oluşturarak mesleğin güvenilirliğinin korunmasına katkı sağlar.

Bu çalışma kapsamında ele alınan kurgusal vaka, bir gıda mühendisinin kamu sağlığına ilişkin kritik bir bulgunun saklanması yönünde baskı gördüğü bir etik ikilemi konu edinmektedir. Bu vaka tamamen kurgusal olup, gerçek kişi, kurum veya olaylara dayanmamakta ve herhangi bir birey ya da kuruluşu temsil etmemektedir. Söz konusu durum, mesleki bağımsızlık, doğruluk ve dürüstlük, kamu sağlığını koruma sorumluluğu ile kurumsal baskılar arasındaki gerilimi görünür kılmaktadır.

Bu bağlamda çalışmanın araştırma sorusu, TMMOB Gıda Mühendisleri Odası Etik Kurulu'nun söz konusu durumda nasıl bir değerlendirme yapması gerektiği ve hangi eylem biçimlerini etik açıdan doğru olarak önermesi gerektiği şeklinde belirlenmiştir. Aşağıda sunulan değerlendirmeler, bu soruya yanıt aramak üzere vakayı Oda etik ilkeleri, ilgili mevzuat ve uluslararası etik yaklaşımlar ile ilkesel biyoetik, deontolojik etik ve faydacı etik çerçeveleri temelinde incelemektedir.

## **VAKANIN SUNUMU**

Bu vaka, TMMOB Gıda Mühendisleri Odası üyesi bir gıda mühendisinin yürüttüğü laboratuvar analizi sırasında karşılaştığı etik bir sorunu konu almaktadır. Araştırma sorusu, “Oda Etik Kurulu'nun, söz konusu üyenin karşılaştığı bu etik sorun hakkında nasıl bir değerlendirme yapması gerektiği ve hangi eylem biçimlerini doğru eylem olarak önerebileceği” biçiminde tanımlanmıştır.

Kurgusal vakada Dr. Refik Saydam Hıfzısıhha Enstitüsü Gıda Güvenliği Laboratuvarı'nda görev yapan ve Oda üyesi olan Kerim Sağlıcan, Kredi Yurtlar Kurumu'na (KYK) bağlı Odyakmaz Öğrenci Yurdu'nda meydana gelen toplu gıda zehirlenmesi vakasının kaynağının belirlenmesi amacıyla laboratuvara gönderilen örnekleri analiz etmiştir. Yapılan analizler sonucunda, tüm devlet öğrenci yurtlarına ürün tedarik eden bir firmanın belirli bir ürününün söz konusu zehirlenmeye neden olmadığı belirlenmiş; ancak üründe kullanılan riskli bir katkı maddesinin mevzuatta izin verilen düzeylerin çok üzerinde olduğu tespit edilmiştir.

Sağlıcan, bulgularını laboratuvar yöneticisine iletğinde, yönetici söz konusu katkı maddesi düzeylerinin “şu anki inceleme konusuyla ilgili olmadığı” gerekçesiyle, bu sonuçların raporlanmamasını ve Sağlıcan'ın bu bulguyu kendisine saklaması yönünde talimat vermiştir. Oda üyesi, bu talebin meslek etiği ilkeleriyle çeliştiğini düşünmekte ve nasıl hareket etmesi gerektiğine ilişkin olarak TMMOB Gıda Mühendisleri Odası'ndan resmi görüş talep etmektedir.

Bu vaka, kamu sağlığını ilgilendiren bilimsel bir bulgunun kurumsal gerekçelerle gizlenmesi yönündeki baskı karşısında gıda mühendisinin mesleki sorumlulukları, etik yükümlülükleri, doğruluk ve dürüstlük ilkeleri ve mesleki bağımsızlık hakkı ile bir çalışan olarak yetki sınırları ve işyeri kurallarını gözetme gereği arasındaki çatışmayı ortaya koymaktadır.

## BULGULAR

### Meslek Etiği İlkeleri ve Değerler Açısından Vakanın Değerlendirilmesi

Bu bölümde, vaka kapsamında ele alınması gereken temel meslek etiği ilkeleri ve değerler, alt başlıklar altında sistematik olarak değerlendirilmiştir. Her bir alt başlık, ilgili etik sorunun vaka özelindeki yansımalarını derinlemesine tartışmaktadır.

#### *Gıda güvenliği, halk sağlığı ve yasal sorumluluklar*

Güvenli ve besleyici gıdaya erişim, sağlıklı yaşamın temel koşullarından biridir (8). Gıdalar, “tarladan çatala” süreci olarak tanımlanan üretim, işleme, saklama, taşıma ve dağıtım aşamalarında çok sayıda riske maruz kalır. Bu riskler arasında fiziksel (cam kırıkları, plastik parçaları, metal, taş, böcek parçaları ve yabancı cisimler vb.), kimyasal (doğal toksinler, ağır metaller, pestisit ve veteriner ilacı kalıntıları, katkı maddeleri) ve mikrobiyolojik tehlikeler bulunmaktadır (9). Bu nedenle gıdanın fiziksel, kimyasal ve mikrobiyolojik özelliklerinin insan tüketimine uygun olmasının sağlanması, süreç boyunca gerekli önlemlerin eksiksiz uygulanmasına bağlıdır.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (Food and Agriculture Organization of the United Nations, FAO) gıda güvenliğini; “bireylerin aktif ve sağlıklı bir yaşam sürdürebilmeleri için gerekli besinsel ihtiyaçlarını ve gıda tercihlerini karşılayabilecek yeterli miktarda, besleyici ve güvenilir gıdaya hem ekonomik hem de fiziksel olarak erişebilmesi” şeklinde tanımlamaktadır (10,11). Bu tanım, gıda güvenliğini yalnızca tehlikelerin kontrolü ile sınırlı olmayan, aynı zamanda erişilebilirlik, yeterlilik ve besleyicilik boyutlarını içeren bütüncül bir çerçeveye oturtmaktadır.

Bu bütüncül yaklaşım, devletin ve ona bağlı kamu kurumlarının rolünü de açık biçimde ortaya koymaktadır. Bireylerin güvenli, besleyici ve ekonomik olarak erişilebilir gıdaya ulaşma hakkı, yalnızca piyasa aktörlerine değil, aynı zamanda düzenleyici ve denetleyici kamu otoritelerine de sorumluluk yüklemektedir. Bu kapsamda devlet; gıda üretim zincirini etkin biçimde denetlemek, riskli ürünlerin piyasaya arzını önlemek ve tüketicilerin doğru ve zamanında bilgilendirilmesini sağlamakla yükümlüdür. Kurgusal vakada tespit edilen katkı maddesi riski, bu kamusal sorumluluğun ne kadar hayati olduğunu açıkça göstermektedir. Bu sorumluluk, yalnızca etik bir yükümlülük değil, aynı zamanda ulusal hukuk düzeni içinde somut yasal yükümlülükler şeklinde de karşılık bulmaktadır.

Bu çerçevede, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 186. maddesi, halk sağlığını tehdit eden bozulmuş veya zararlı gıdaların üretimi ve dağıtımını için ağır cezalar öngörmektedir. Ayrıca, bu suçun resmi izne dayalı olarak yürütülen bir meslek kapsamında işlenmesi halinde cezanın artırılacağı hükme bağlanmıştır. Bu yasal düzenleme, gıda güvenliği alanında yetki ve sorumluluk taşıyan meslek mensupları arasında gıda mühendislerinin kilit bir role sahip olduğunu göstermektedir.

Buna ek olarak, 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu, gıda güvenliğini tehdit eden durumların yetkili mercilere bildirilmesini açık bir yasal yükümlülük haline getirmektedir. Bu Kanun uyarınca, insan sağlığı açısından risk oluşturan bir gıda veya gıda bileşeni tespit edildiğinde, sorumlu kişi ve kuruluşların Tarım ve Orman Bakanlığı başta olmak üzere yetkili kamu otoritelerini bilgilendirmesi gerekmektedir. Bu bildirim yükümlülüğü, yalnızca üretici ve dağıtıcılar için değil, söz konusu riski teknik olarak tespit eden meslek mensupları açısından da geçerlidir. Dolayısıyla kurgusal vakada gıda mühendisinin söz konusu bulguyu raporlaması, yalnızca etik değil, aynı zamanda açık bir yasal sorumluluktur.

Vaka bağlamında yapılan analizlerde, zehirlenmeye neden olmayan ancak izin verilen düzeylerin çok üzerinde riskli bir katkı maddesinin tespit edilmesi, kamu sağlığını doğrudan ilgilendiren ciddi bir riske işaret etmekte ve mühendisin mesleki ve hukuki yükümlülüklerini doğurmaktadır.

### **Meslek etiği ve bilimsel dürüstlük**

Etik, bireylerin ve toplumun temel değerlerini inceleyen bir disiplindir; bu disiplinin işaret ettiği ilkeler, yaşamın öteki alanlarında olduğu gibi mesleğin icrası süresince de meslek mensuplarından ayrılmayan ilkelerdir (7). Meslek etiği ise meslek mensuplarının görevlerini yerine getirirken uymaları gereken ahlaki ilkeler ve değerler bütünüdür (12). Halk sağlığını doğrudan etkileyen gıda mühendisliğinde şeffaflık, doğruluk, tarafsızlık ve kamu yararını önceleyen sorumluluk bilinci etik davranışların temelini oluşturur.

Kurgusal vaka özelinde Oda üyesinin sahip olduğu teknik ve bilimsel veriler, doğrudan kamu sağlığıyla ilişkili olduğundan, bu verilerin doğru, eksiksiz ve zamanında iletilmesi gerekmektedir. Bu süreçte hem yönetici ile hem de konuya ilişkin kişilerle etkili iletişim kurmak oldukça önemlidir. Ancak yöneticinin analiz sonuçlarının “ilgili olmadığı” gerekçesiyle saklanması talep etmesi, meslek etiği ilkeleriyle açık bir çelişki oluşturmaktadır. Bilimsel bulguların gizlenmesi, değiştirilmesi veya raporlanmaması doğruluk ve dürüstlük ilkelerinin ihlalidir ve hem kamu sağlığını hem de mesleğin itibarını tehlikeye atmaktadır.

Bu çerçevede meslek etiği, yöneticiden gelen talebin kabul edilip edilmemesi konusunu kritik bir tartışma noktası haline getirmektedir. Bu durum, gıda mühendisinin vicdani sorumluluğu ile kurumsal baskılar arasındaki çatışmayı görünür kılmaktadır.

Bu etik çatışma, uluslararası biyoetik literatürde yaygın olarak kullanılan ilkesel yaklaşım çerçevesinde de değerlendirilebilir. Beauchamp ve Childress’a göre etik karar verme süreci; zarar vermeme, yararlılık, özerklik ve adalet ilkeleri temelinde ele alınmalıdır (13). Kurgusal vakada yöneticinin bilimsel bulguların saklanmasını istemesi, özellikle zarar vermeme ve yararlılık ilkeleriyle doğrudan çelişmektedir; zira riskli bir katkı maddesinin kamuoyundan gizlenmesi, tüketicilerin sağlık açısından zarara uğramasına yol açabilecek bir tehdittir.

Ayrıca deontolojik etik perspektifinden bakıldığında, gıda mühendisinin temel ahlaki yükümlülüğü, kurumsal baskılardan bağımsız olarak bilimsel gerçeği doğru ve eksiksiz biçimde raporlamaktır. Kantçı etik anlayışa göre bireyin ahlaki değeri, eylemin sonuçlarından ziyade doğru olanı yapma ödeviyle ilişkilidir (14). Bu bağlamda, yöneticinin talebi karşısında sessiz kalmak değil, bilimsel gerçeği açıklamak etik açıdan zorunlu bir davranış olarak ortaya çıkmaktadır.

### **Kamu sağlığını koruma sorumluluğu ve bilgi paylaşımı**

Kamu sağlığını korumak, gıda mühendisliği mesleğinin en temel etik ilkesidir (2). Gıda mühendisleri, gıda güvenliği kriterlerini uygulamak ve tüketicilerin maruz kalabileceği sağlık risklerini önlemek üzere eğitim almış kişilerdir. Bu nedenle elde edilen bilimsel bulguların açıklanmasında “kime ve nasıl?” sorularının doğru şekilde değerlendirilmesi gereklidir.

Vaka bağlamında yönetici her ne kadar bulguların “ilgili olmadığını” savunsa da, tespit edilen katkı maddesi düzeyi diğer vakalarda ciddi bir halk sağlığı riski oluşturma potansiyeline sahiptir. Bu nedenle söz konusu bilginin saklanması etik olarak kabul edilemez. Bu durum hem toplumsal sorumluluk hem de kamu yararı açısından kritik bir problemdir.

Bu durum, faydacı etik perspektifinden de açık biçimde desteklenmektedir (15). Faydacı yaklaşıma göre, etik olarak doğru olan eylem, en fazla sayıda insan için en büyük faydayı sağlayan eylemdir. Kurgusal vakada riskli bir katkı maddesinin raporlanmaması, kısa vadede kurumu veya yöneticiyi koruyor gibi görünse bile, uzun vadede çok sayıda tüketicinin sağlık açısından zarar görme riskini artırmaktadır. Buna karşılık, bilginin yetkili kurumlarla paylaşılması ve gerekli önlemlerin alınması, toplum genelinde daha büyük bir sağlık yararı sağlayacaktır. Bu nedenle kamu sağlığını korumaya yönelik şeffaflık, faydacı etik açısından da ahlaki olarak üstün olan seçenektir.

Nitekim Oda Etik Kılavuzu'nda açıkça belirtilen ilkeye göre (3);

“Toplumsal görev/sorumluluğun, bilginin gizliliğinden daha öncelikli olduğu özel durumlara karar verilmesi”

Bu ifade, mevcut kurgusal vaka için rehber bir bilgi niteliği taşımaktadır.

Bu nedenle;

- Öncelikle bulguların kurum içindeki ilgili yöneticilere bildirilmesi,
- Kurum içi mekanizmalar işletilmediği takdirde Oda'ya ve yetkili kamu kurumlarına iletilmesi zorunluluktur.

Riskin saklanması, sadece tek bir olayı değil, gelecekteki benzer tehditleri de beraberinde getirebilir; çünkü gıda kaynaklı sorunlar zincirleme etkiler yaratabilir (8). Dolayısıyla mühendis şeffaf, hesap verebilir ve kamu yararını önceleyen bir duruş sergilemekle yükümlüdür.

### ***Doğruluk ve dürüstlük***

Doğruluk ve dürüstlük, meslek etiğinin en temel ve vazgeçilmez ilkeleri arasında yer almaktadır. Gıda mühendisleri, yürüttükleri analizlerin tüm sonuçlarını eksiksiz, tarafsız ve objektif bir biçimde raporlamakla yükümlüdür (2). Bu yükümlülük, yalnızca teknik bir gereklilik değil; toplumun güvenli gıdaya erişimini sağlama sorumluluğunun ve mesleki itibarın korunmasının da temel koşuludur.

Analiz sonuçlarının saklanması, değiştirilmesi veya manipüle edilmesi, doğruluk ve dürüstlük ilkelerinin açık bir ihlali niteliğindedir. Bilimsel gerçeklerin kasıtlı olarak gizlenmesi ya da yanlış beyan edilmesi, yalnızca mesleki etik kuralların çiğnenmesine yol açmakla kalmaz; aynı zamanda kamu sağlığını ciddi biçimde tehlikeye sokabilir. Bu nedenle, elde edilen bilimsel verilerin doğru ve eksiksiz biçimde paylaşılması, mühendislik mesleğinin toplumsal güvenilirliği açısından kritik önemdedir.

Gıda mühendislerinin temel görevlerinden biri, elde edilen bilimsel bulguları kamu yararı doğrultusunda kullanmaktır. Bu sorumluluk, ilgili kurumların doğru ve eksiksiz biçimde bilgilendirilmesini ve gerektiğinde toplumun güvenilir bilgiye erişimini sağlamayı içerir. Bilimsel verilerin doğruluk ve dürüstlük ilkelerine uygun şekilde aktarılması, etkili risk yönetimi ve sağlıklı karar alma süreçlerinin vazgeçilmez koşuludur. Doğru bilgi paylaşımı olmaksızın, gıda kaynaklı sağlık risklerine yönelik etkin önlemler alınması mümkün değildir.

Vaka özelinde yöneticinin analiz sonuçlarının saklanması yönündeki talebi, doğruluk ve dürüstlük ilkelerinin doğrudan ihlalidir. Bu talebin yerine getirilmesi hem meslek onuruna zarar verme hem de toplumun gıda mühendisliği mesleğine duyduğu güveni zedeleme sonucuna yol açacaktır. Dolayısıyla, mesleki dürüstlük çerçevesinde, gıda mühendisinin tüm bilimsel bulguları eksiksiz, açık ve şeffaf bir şekilde raporlaması etik bir zorunluluktur.

Bu bağlamda, TMMOB Gıda Mühendisleri Odası'nın “Gıda Mühendisinin Mesleki Etik Davranış İlkeleri” Kılavuzu'nda yer alan (3);

“Gıda mühendisi, mesleki faaliyetlerinde dürüstlük, doğruluk ve şeffaflık ilkelerine bağlı kalır; sahip olduğu bilimsel bilgileri kamu yararı doğrultusunda kullanır” kuralı, mevcut vaka için doğrudan yol göstericidir.

### ***Mesleki bağımsızlık ve vicdani sorumluluk***

Mesleki bağımsızlık, gıda mühendislerinin etik ilkelere bağlı kalarak görevlerini yerine getirebilmeleri için zorunlu bir koşuldur (2). Gıda mühendisleri, işveren, yönetici veya kurumsal yapıdan kaynaklanan her türlü baskıya rağmen meslek etiği kurallarından ödün vermemekle yükümlüdür. Bu ilke, özellikle işten çıkarılma, mobbing, terfi kaybı veya idari yaptırımlar gibi korkuların yoğun olduğu çalışma ortamlarında daha da kritik bir önem taşımaktadır (16).

Vicdani sorumluluk ise, mühendislerin yalnızca yasal gereklilikler doğrultusunda değil, aynı zamanda etik değerler, kamu yararı ve toplumsal sorumluluk çerçevesinde karar vermelerini ifade eder. Bu bağlamda, mühendis kamu sağlığını tehdit eden bir durumu tespit ettiğinde, kurumsal baskı ne kadar yoğun olursa olsun, doğru ve etik olanı savunmakla yükümlüdür. Meslek onuru, bu tür durumlarda gösterilen kararlılık ve doğrulukla şekillenir.

Bu tür durumlar, uluslararası mühendislik ve meslek etiği literatüründe “etik ihbar” kavramı çerçevesinde ele alınmaktadır. Etik ihbar, bir meslek mensubunun kamu yararını korumak amacıyla, kurum içindeki etik dışı veya zararlı uygulamaları yetkili mercilere bildirmesini ifade eder (17). Davis’e göre, bir profesyonelin ciddi ve önlenebilir bir zararı engellemek için kurum içi baskılara rağmen bilgi paylaşması ahlaki olarak meşru ve hatta gerekli bir davranıştır. Gıda güvenliği gibi doğrudan insan sağlığını etkileyen alanlarda bu yükümlülük daha da ağır basmaktadır. Bu nedenle kurgusal vakada mühendisin bilimsel bulguları saklamayı reddetmesi, yalnızca bireysel bir vicdan tercihi değil, aynı zamanda uluslararası meslek etiği normlarıyla da uyumlu bir etik sorumluluk olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca vakanın akredite bir laboratuvar ortamında gerçekleştiği göz önüne alındığında, elde edilen bulguların bilimsel geçerliliği ve yöntemsel güvenilirliği varsayılmakta olup, kamu sağlığını ilgilendiren riskin yetkili mercilere bildirilmesi açısından ayrıca bir doğrulama engeli bulunmamaktadır.

Ancak mesleki bağımsızlığın sürdürülebilir olması yalnızca bireyin çabasıyla mümkün değildir. Gıda Mühendisleri Odası ve ilgili etik kurulların aktif destek mekanizmaları oluşturması gerekmektedir. Etik kurulların meslek üyelerine danışmanlık sağlaması, etik ikilemlerde yol gösterici olması ve gerektiğinde koruma mekanizmaları geliştirmesi, mühendislerin baskı ortamlarında yalnız bırakılmadan uygun şekilde hareket etmelerini mümkün kılar. Böyle bir destek sistemi hem psikolojik hem de mesleki dayanıklılığı artırarak mühendislerin etik ilkelere uygun davranma kapasitesini güçlendirir.

Kurgusal vaka özelinde, Oda üyesinin yöneticiden gelen baskıya rağmen bilimsel bulgularını saklamayı reddetmesi, mesleki bağımsızlık ve vicdani sorumluluk ilkelerinin örnek niteliğinde bir uygulamasıdır. Bununla birlikte, böyle bir tavrın mühendis açısından doğurabileceği olası olumsuzluklar dikkate alındığında, etik kurulun destekleyici, rehberlik eden ve koruyucu rolü meslek etiğinin sürdürülebilirliği açısından kritik bir ihtiyaç olarak öne çıkmaktadır.

### ***Kurumsal ve sistemsal problemler***

Meslek etiği ihlalleri çoğu zaman yalnızca bireysel hatalardan değil, kurum içindeki yapısal eksiklikler, yönetim anlayışı ve etik kültüründeki zayıflıklardan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle mühendis ile yönetici arasında ortaya çıkan etik çatışmalar, daha geniş ölçekli kurumsal sorunların bir yansıması olarak değerlendirilmelidir.

Kurgusal vakada yöneticinin bilimsel bulguları “inceleme konusu ile ilgili olmadığı” gerekçesiyle geçersiz sayması ve saklanmasını istemesi, kurumun etik ve bilimsel standartlarında ciddi bir zafiyet olduğunu göstermektedir. Bu durum, bilimsel süreçlerin güvenilirliğini zedeleyerek kamu sağlığını tehdit eden risklerin görünmez hale gelmesine yol açmaktadır.

Etik ilkelere bağlılığın sürdürülebilirliği, yalnızca bireysel mesleki tutumlara değil, aynı zamanda kurumsal düzeyde şeffaf raporlama süreçlerine, açık yönetsel sorumluluk mekanizmalarına ve etik kültürü destekleyen yapılara bağlıdır. Bu çerçevede, kurum içinde bilimsel verilerin değerlendirilmesine ilişkin açık ve bağlayıcı bir prosedürün bulunmaması, yöneticilerin kişisel inisiyatifle veri gizleme talebinde bulunmasına zemin hazırlayabilmekte ve etik riskleri artırmaktadır.

Bu bağlamda meslek örgütleri ve etik kurullar tarafından sunulan danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, etik ikilemlerle karşılaşan mühendislerin yalnız olmadıklarını hissetmelerine yardımcı olmakta ve kurumsal etik standartlarının güçlenmesine katkı sağlamaktadır (18). Bu destek mekanizmaları, meslek mensuplarının etik davranışlarını sürdürebilmelerini kolaylaştırırken, kurumların da etik standartları benimsemesine katkı sağlar

Bu nedenle, kurumsal ve sistemsel nitelikteki etik sorunların çözümü yalnızca bireysel davranış değişiklikleriyle sınırlı değildir. Etik ilkeleri merkeze alan bir kurum kültürünün inşa edilmesi, yöneticilerin hesap verebilirliğini artıran mekanizmaların geliştirilmesi ve etik eğitimlerin yaygınlaştırılması ile mümkündür. Bu tür yapısal iyileştirmeler, hem meslek mensuplarının güvenli bir etik çalışma ortamına sahip olmasını sağlar hem de kamu sağlığının korunmasını güvence altına alır.

### ***Sistemik baskılar, mesleki itibar ve psikolojik yük***

Kurgusal vakada ortaya çıkan etik sorun, yalnızca bireysel bir çatışma değil, mühendislik mesleğinde karşılaşılan sistemik baskıların tipik bir örneğini oluşturmaktadır. Meslek mensubunun bilimsel bulguları saklamaya zorlanması, kurumsal baskıların etik karar verme süreçlerini nasıl sınırlandırabildiğini açıkça göstermektedir. Bu tür baskılar karşısında verilen tavizler, etik ihlallerin kurumsal kültür içinde normalleşmesine ve meslek etiğinin zayıflamasına yol açabilmektedir.

Bu süreç, özellikle kamu sağlığını doğrudan etkileyen gıda mühendisliği gibi alanlarda, mesleğin toplumsal güvenilirliği ve profesyonel itibarı üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Kurumsal etik zafiyetlerinin süreklilik kazanması, yalnızca dışsal bir itibar kaybına değil, aynı zamanda meslek mensuplarının motivasyonunun ve etik dayanıklılığının azalmasına da neden olmaktadır.

Bu bağlamda vicdanı ile kariyer kaygısı arasında kalan mühendislerin yaşadığı psikolojik yük göz ardı edilmemelidir. İşini kaybetme korkusu, mobbing riski ve yönetsel baskılar, etik bir yanlışı engelleyememe duygusuyla birleştiğinde yoğun stres, kaygı ve tükenmişlik yaratabilmektedir. Ahlaki sıkıntı olarak adlandırılan bu durum, yalnızca bireysel bir psikolojik sorun değil, meslek örgütleri, etik kurullar ve işverenlerin birlikte ele alması gereken yapısal bir problemdir.

Bu nedenle meslek örgütlerinin ve etik kurulların, üyelerin etik davranışlarını sürdürebilmelerini destekleyen psikososyal ve hukuki destek mekanizmaları geliştirmesi kritik öneme sahiptir (18). Bu tür destekler, baskı altındaki mühendislerin yalnız bırakılmamasını sağlarken, kurumların da etik standartları benimsemesini kolaylaştırmaktadır.

Vakada ortaya çıkan baskının mesleki itibar, kamu güveni ve bireysel psikolojik sağlık üzerinde yarattığı riskler dikkate alındığında, etik ihlallerle mücadelenin bireysel, kurumsal ve sistemsel düzeyleri kapsayan bütüncül bir yaklaşım gerektirdiği açıktır. Bu yaklaşım, bir sonraki bölümde sunulan eylem planının da temel gerekçesini oluşturmaktadır.

### **ÖNERİLER ve EYLEM PLANI**

Bu kurgusal vaka kapsamında ortaya çıkan etik sorunların çözümü, yalnızca bireysel mesleki davranışın değil, aynı zamanda kurumsal mekanizmaların etkin biçimde işletilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Etik kurulun değerlendirmesi doğrultusunda, risklerin yönetilmesi, kamu sağlığının korunması ve meslek mensubunun etik ilkelere uygun şekilde desteklenmesi için çok düzeyli bir eylem planına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çerçevede geliştirilen eylem adımları Şekil 1’de sunulan “Etik Kurul Tavsiyesi Doğrultusunda Eylem Planı Şeması” temel alınarak yapılandırılmıştır. Şemada yer alan her bir aşama, mesleki sorumluluk, kurumsal iletişim, tarafsız teknik değerlendirme, kamu yararı, hukuki süreçler ve psikososyal destek gibi kritik bileşenleri içermekte;

böylece hem üyeye bütüncül bir destek sunmakta hem de etik ilkelere uygun kurumsal işleyişin sağlanmasını hedeflemektedir.



Şekil 1. Etik Kurul Tavsiyesi Doğrultusunda Eylem Planı Şeması

### Oda'ya Bildirim ve Raporlama

Vaka kapsamında, üyemizin elde ettiği analiz sonuçlarını TMMOB Gıda Mühendisleri Odası'na resmi ve eksiksiz bir rapor olarak sunması hayati öneme sahiptir. Bu bildirim süreci, meslek mensubunun mesleki sorumluluklarını yerine getirmesi bakımından zorunludur ve halk sağlığının korunması açısından kritik bir adımdır.

Raporun detaylı, bilimsel verilerle desteklenmiş ve objektif bir biçimde hazırlanması gerekmektedir. Burada üyenin mahremiyetinin korunması Oda'nın yasal ve vicdani yükümlülüğüdür.

### Bağımsız Teknik İnceleme Komisyonu Oluşturulması

TMMOB Gıda Mühendisleri Odası, vaka kapsamındaki analiz sonuçlarının tarafsızca değerlendirilmesini sağlamak amacıyla bağımsız bir teknik inceleme komisyonu kurmalıdır.

Bu komisyon farklı disiplinlerden uzmanları içermeli; kurum içi baskıların etkisini en aza indirecek biçimde raporun bilimsel ve etik açıdan sağlamlığını temin ve teyit etmelidir. Böylelikle hem üyenin ortaya koyduğu verilerin güvenilirliği pekişir hem de kurum içinde yaşanan baskıların olumsuz etkileri minimize edilir.

Bununla birlikte, yöneticinin kurumsal işleyişe ilişkin idari sorumlulukları ve hiyerarşik yetki sınırları da değerlendirmeye dahil edilmelidir. Yöneticinin, henüz doğrulama/teyit süreçleri tamamlanmadan kamuoyuna yansyabilecek bir bilginin kurum üzerinde yaratabileceği hukuki ve idari sonuçlara ilişkin kaygı taşıması belirli ölçüde anlaşılabilir olmakla birlikte, bu kaygıların bilimsel bulguların bütünüyle gizlenmesini meşrulaştırmadığı vurgulanmalıdır. Bu nedenle etik çözüm önerileri, hem kamu sağlığını önceleyen şeffaflığı korumalı hem de teknik doğrulama ile kurumsal iletişim kanallarını işletmeyi esas alan kademeli bir yaklaşım üzerine kurulmalıdır.

### Yönetici ile Arabuluculuk ve İletişim Sürecinin Başlatılması

Oda, üyenin yönetici ile yaşadığı iletişim sorunlarına çözüm bulmak amacıyla arabuluculuk rolü üstlenmelidir. Taraflar arasında yapıcı ve şeffaf bir diyalog ortamı oluşturularak, bilgi gizleme talebinin altında yatan nedenler analiz edilmeli ve karşılıklı anlayış geliştirilmelidir.

Bu süreç, sorunun kökenine inerek tekrarlanmaması için temel oluşturur. Bu aşamada Oda'nın mahremiyet yükümlülüğü son bulur.

## **Yönetici Baskısı ve Resmi Bildirim Sorumluluğu**

Yönetici ile üye arasındaki iletişim sorunları ve yöneticinin bilgilerin gizlenmesini ısrarla talep etmesi durumunda, Oda üyenin resmi olarak sunduğu analiz raporunu titizlikle değerlendirmelidir. Öncelikle söz konusu kurumun içindeki çözüm olanakları tüketilmeli; sorunun kurumun mevcut potansiyeli ile çözemeyeceği açık hale gelirse bir ileri aşamaya geçilmelidir. Kamu sağlığını doğrudan ilgilendiren potansiyel risklerin önlenmesi amacıyla, ilgili devlet kurumlarına (Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı gibi) resmi bildirimde bulunulması zorunludur.

Bu süreç, halk sağlığının korunması, kurumlarda etik kültürünün geliştirilmesi ve meslek etiği sorumlulukların yerine getirilmesi bakımından kritik öneme sahiptir.

## **Kamuoyunun Bilgilendirilmesi ve Şeffaflık Politikası**

İlgili devlet kurumlarına resmi bildirim yapıldıktan sonra, eğer kamu sağlığını tehdit eden durumun giderilmesi için gerekli adımlar atılmaz veya bilgi saklanmaya devam edilirse, TMMOB Gıda Mühendisleri Odası Etik Kurul'la iş birliği içinde kamuoyunu bilgilendirme görevini üstlenmelidir.

Bu süreçte bilgi paylaşımı, medya aracılığıyla doğrudan yapılmadan önce anonimlik ilkesi korunarak resmi kanallar ve bilimsel raporlar üzerinden gerçekleştirilmelidir. Üyenin ve meslektaşların bireysel güvenliği gözetilerek kamu yararı önceliklendirilmelidir.

Ancak resmi süreçlerden olumlu sonuç alınmadığı durumlarda ve halk sağlığını korumak için zorunlu olduğunda, Oda ve üye ortak hareket ederek medyaya başvurma seçeneğini değerlendirmelidir.

Bu adım, etik sorumluluğun bir gereği olarak kamuoyunun doğru, güvenilir ve tarafsız şekilde bilgilendirilmesini sağlar.

## **Üyeye Kapsamlı Hukuki ve Psikososyal Destek Sağlanması**

Meslek etiği ilkeleri doğrultusunda hareket eden üyemizin bu durumu nedeniyle maruz kalabileceği iş kaybı, mobbing, disiplin cezaları veya diğer olumsuz yaptırımlara karşı etkin hukuki destek sağlanmalıdır. Bu kapsamda üyeye mesleki haklarını koruyacak hukuki danışmanlık hizmetleri sunulmalı ve gerektiğinde profesyonel avukat desteği temin edilmelidir.

Bunun yanı sıra, yaşanabilecek psikolojik baskı ve stresin azaltılması amacıyla psikososyal destek mekanizmaları oluşturulmalıdır. Psikolojik dayanıklılığı artırmaya yönelik danışmanlık, stres yönetimi ve etik ikilemlerle başa çıkma eğitimleri, üyenin mesleki sorumluluklarını güvenle yerine getirmesine katkı sağlar.

Bu kapsamlı destek modeli yalnızca bireysel dayanıklılığı güçlendirmekle kalmaz; meslek onurunun korunması ve etik standartların yaygınlaştırılması yoluyla kamu sağlığının önceliklendirilmesine de hizmet eder.

Bu eylemler, hem bireysel mesleki sorumluluğun yerine getirilmesini hem de meslek kurumunun etik kuralların korunmasındaki aktif rolünü güçlendirecektir.

## **SONUÇ ve ETİK KURUL TAVSİYESİ**

Bu kurgusal vakada, Odamız üyesi Kerim Sağlıcan'ın elde ettiği bilimsel bulguları gizlemesi değil, aksine resmi ve şeffaf bir şekilde raporlaması meslek etiği ilkeleri gereğince zorunludur. Kamu sağlığının korunması, mesleki dürüstlük ve sorumluluk anlayışının temelini oluşturmaktadır. Bulguların saklanması veya çarpıtılması, yalnızca bireysel değil, toplumsal düzeyde ciddi sağlık risklerine yol açabileceği gibi, meslek onurunu da zedeleyecektir.

TMMOB Gıda Mühendisleri Odası'nın bu süreçte yapması gereken üyenin karşılaşabileceği tüm mesleki, hukuki ve psikolojik riskleri azaltmaya yönelik destek mekanizmalarını aktif biçimde devreye sokmaktır. Üyenin cesaretlendirilmesi ve korunması yalnızca bireysel bir hak değil, aynı zamanda toplum sağlığını güvence altına alan etik bir gerekliliktir.

Etik Kurulu, bu bağlamda aşağıdaki hususları tavsiye etmektedir:

- Üyenin, bulgularla birlikte kullanılan analiz yöntemlerini ve ölçüm temellerini içeren teknik raporu Oda'ya resmi olarak sunması,
- Oda tarafından ilgili devlet kurumlarına resmi bildirim yapılması,
- Kamuoyunun korunması amacıyla etik ilkeler doğrultusunda bilgilendirme yapılması,
- Üyenin hukuki ve psikososyal desteklerle korunması,
- Kurumsal etik politikaların güçlendirilmesi ve etik eğitimlerin yaygınlaştırılması.

Bu adımlar, yalnızca mevcut vakaya ilişkin sorunun çözümüne katkı sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda meslektaşlarımızın etik değerlerden sapmadan çalışmalarını sürdürebilecekleri güvenli ve destekleyici bir mesleki ortamın oluşturulmasına katkıda bulunacaktır. Böylelikle, mühendislik mesleğinin itibarı korunurken, halk sağlığı da öncelikli ve etkin biçimde güvence altına alınmış olacaktır. Ancak bu çalışmanın tamamen kurgusal bir vaka üzerinden yürütüldüğü ve yalnızca gıda mühendisliği mesleğine odaklandığı göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle burada geliştirilen etik değerlendirmeler, varsayımlar ve öneriler, öncelikle bu meslek grubu ve bu vaka bağlamı için geçerlidir. Benzer etik ikilemler farklı disiplinlerde ortaya çıkabilse de, sonuçların diğer meslek alanlarına doğrudan ve birebir genellenmesi dikkatle ele alınmalıdır.

## TEŞEKKÜR

Bu çalışma kapsamında ele alınan vaka metni, Prof. Dr. N. Yasemin Yalım tarafından hazırlanmış olup etik değerlendirme sürecine sağladığı katkılar için teşekkür ederiz.

Ayrıca, çalışmanın geliştirilmesi, tartışılması ve meslek etiği bağlamında olgunlaştırılmasına destek veren TARGET Gençlik Kampı (23-25 Mayıs 2025, Ankara, Ata Çiftliği) düzenleme ekibine teşekkür ederiz.

Özellikle, etik atölye çalışmalarının yürütülmesi ve vaka incelemesinin makaleye dönüştürülmesi sürecinde değerli katkıları nedeniyle: Prof. Dr. Cemal Taluğ, Prof. Dr. N. Yasemin Yalım, TARGET Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı R. Petek Ataman, Dr. Mustafa Evren, Doç. Dr. Şükrü Keleş hocalarımıza ve çalışma arkadaşlarımıza içten teşekkürlerimizi sunarız.

## KAYNAKLAR

1. TMMOB Gıda Mühendisleri Odası. Hakkımızda. Erişim: ([https://www.gidamo.org.tr/icerik/hakkimizda-3596?utm\\_source](https://www.gidamo.org.tr/icerik/hakkimizda-3596?utm_source)) Erişim Tarihi: 10.09.2025
2. TMMOB Gıda Mühendisleri Odası. Meslek Etiği. Erişim: (<https://www.gidamo.org.tr/icerik/meslek-etigi>) Erişim Tarihi: 13.09.2025
3. TMMOB Gıda Mühendisleri Odası. Gıda Mühendisinin Mesleki Etik Davranış İlkelerine İlişkin Kılavuz. Erişim:([https://api.gidamo.org.tr/uploads/portal/resimler/ekler/b806677d2b61c69\\_ek.pdf](https://api.gidamo.org.tr/uploads/portal/resimler/ekler/b806677d2b61c69_ek.pdf)) Erişim Tarihi: 11.09.2025

4. TMMOB Gıda Mühendisleri Odası. TMMOB Gıda Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliği. Erişim: (<https://www.gidamo.org.tr/icerik/tmmob-gida-muhendisleri-odasi-ana-yonetmeliği-12101>) Erişim Tarihi: 25.08.2025
5. TMMOB. Mühendislik Mimarlık Kurultayı 2003: Kurultay Kararları ve Mesleki Davranış İlkeleri. Erişim: (<https://www.tmmob.org.tr/etkinlik/muhendislik-mimarlik-kurultayı-2003/kurultay-kararlari-mesleki-davranis-ilkeleri>) Erişim Tarihi: 25.08.2025
6. Doğan S. Eğitim ve Mühendislik Etiği. Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi, 2021; 5 (1): 87-108.
7. Demirdöven İH. Meslek Etiklerindeki Sorunların Kaynağı Üzerine. Kaygı: Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, 2011; (16): 47-52.
8. World Health Organization (WHO). Food Safety. Erişim: (<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/food-safety>) Erişim Tarihi: 05.10.2025
9. Gülse Bal HS, Göktolga ZG, Karkacier O. Gıda Güvenliği Konusunda Tüketici Bilincinin İncelenmesi (Tokat İli Örneği). Tarım Ekonomisi Dergisi, 2006; 12 (1-2): 9-18.
10. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). Food Safety. Erişim: (<https://www.fao.org/food-safety/en/>) Erişim Tarihi: 05.10.2025
11. Koç G, Uzmay A. Gıda Güvencesi ve Gıda Güvenliği: Kavramsal Çerçeve, Gelişmeler ve Türkiye. Tarım Ekonomisi Dergisi, 2015; 21 (1-2): 39-48.
12. Milli Akademi. Meslek Etiği. Erişim: (<https://www.milliakademi.com/article/page?slug=meslek-etigi-0c91a238-0170-4862-981a-a658204f9b7d>) Erişim Tarihi: 02.12.2025.
13. Beauchamp TL, Childress JF. Principles of Biomedical Ethics. 8th Edition, New York: Oxford University Press, 2019.
14. Kant I. Groundwork of the Metaphysics of Morals. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
15. Mill JS. Utilitarianism. Editor Cahn SM. *Seven Masterpieces of Philosophy*. New York: Routledge, 2016: 329-375.
16. Yapıcı N. İş Yerinde Sistemik Yıldıрма (Mobbing), Algılanan Nedenleri ve İş Tatmini ile İşten Ayrılma Niyeti Üzerine Etkisi: Antalya İli Tarım Sektöründe Bir Araştırma. Danışman Anafarta N. Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 2008.
17. Davis M. Some Paradoxes of Whistleblowing. *Business & Professional Ethics Journal*, 1996; 15 (1): 3-19.
18. Erdoğan E, Aslan S. Psikolojik Danışmanlık, Etik ve Etik Karar Verme Kavramları Üzerine Bir Derleme. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2022; 6 (2): 424-44.